

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1928

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α, ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 50
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΤΕΡΩΤΗΡΗΤΗ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

πόλη τῆς τέχνης, οὔτε τὴν πόλη «τῆς μόδας», οὔτε τὴν πόλη τῆς ἡδονῆς ἢ τῆς γραφικότητας. Ἐπορεύθηκε σ' αὐτήν, καθὼς θὰ πῆγαινε σὲ μιὰν ὁποιαδήποτε ἄλλη πόλη πού ἀπάνω τῆς δὲν θὰ βάραινε καθόλου ἢ μαλαματένια ἄχνη αἰωνόβιας φήμης· δίχως νὰ προκαταλάβει τὴν εὐαισθησία του δίχως νὰ διαστεῖλει τὸ πνεῦμα του, δίχως πίεση κανενὸς εἶδους. Ἐίναι ὡσάν νὰ αἰσθάνεται κατὰ τὸ δικογενειακό μέσα σ' αὐτὴ τὴν ψυχικὴν του πατρίδα· καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτό, ἐκεῖ ζῆ ἀπλοῦστερα καὶ ἀνασαιίνει μὲ τὸν πιό πηγαῖον ρυθμὸ. Ἐμενε ἀκόμη νὰ μιλήσει κάποιος γιὰ τὴ Βενετία μὲ φυσικότητα: φυσικότητα πού δὲν σημαίνει ἄγνοια τῶν στάσεων, πού μπορεῖ νὰ πᾶρει κανεὶς ἀντικρὺ στὴν περίφημη πόλη, ἀλλὰ καταφρόνηση τῶν στάσεων αὐτῶν: καὶ ἴσως αὐτό νάναί ἢ κατ' ἐξοχὴν ἀριστοκρατικὴ στάση. «Τὸ οὐσιώδες σημεῖο, τὸ θεμελιώδες παράγγελμα, εἶναι νὰ ζήσεις στὴ Βενετία, καθὼς καὶ παντοῦ ἄλλοῦ θὰ ζοῦσες, νὰ μείνεις ἐσὺ ὁ ἴδιος καὶ νὰ μὴ κάμεις τὴν ψυχὴ σου προσποιητή».

Αὐτὰ δὲν σημαίνουν πὼς ὁ Ἄνρὺ ντέ Ρενιὲ δὲν αἰσθάνθηκε, στὴν ὥρα του, τὴ μεγαλόπρεπη μελαγχολία πού περισφίγγει αὐτὴν τὴν πολιτεία τῶν περυσμένων πὼς δὲν ἔδοξίμασε τίς ζοηρότερες καλλιτεχνικὲς συγκινήσεις μπροστὰ στὰ μνημεῖα τῆς· πὼς δὲν ἀναπόλησε τὰ πρωτὰ φανταστικά της καρναβάλια: μὰ καθ' ἓνα ἀπ' αὐτὰ ἦρθε αὐτόματο, ἀπροσκάλεστο, ὅταν ἡ ψυχὴ τὸ ἀναζητοῦσε. Λοιπὸν, μέσα στὸ βιβλίον τοῦ Ρενιὲ ζῆ μιὰ Βενετία δίχως θλίψη, προσφερόμενη μ' εὐδαιμονία στὴ φαιδρότητα τοῦ φωτός, πολλαπλασιασμένου στοὺς ἀναρίθμητους καθρέφτες τῶν νερῶν τῆς.

Ἡ Βενετία μὲ τὰ λεπτότατα θέληγτρα, μὲ τὴν ἡρεμιότατην εἰρήνην, μὲ τὴν ἐσωτικὴν καὶ ἀδιατάρακτη μακαριότητα. «Ἐδῶ νοιώθεις μιὰ μεγάλην ἐνεργητικότητα τῆς φαντασίας καὶ τῆς ὄνειροπόλησης καὶ μιὰ μεγάλην νοηρότητα τοῦ πνεύματος». Πόσο εἰν' ὄλ' αὐτὰ μακρὰ ἀπ' τὴ Βενετία ἐκεῖνη τοῦ Μπαρρές! Ἐκεῖνη ἐσφάδαζε διὰ τῆς βίας κάτω ἀπ' τὴν ψυχὴν του, τὴ σφιγμένην σὲ στάση θανάσιμης ἐπισημότητας...

**«Ὡσανεὶ μὲ τὰ σεῖστρα»
ποιήματα Ἀρμάνδου Γκοντοά.**

Θερμὴ προσφορά στὸν Πόλ Βερλαῖν, δεμένη μὲ τὴ λατρεία τοῦ θεοῦ Μπωντλαῖρ, — γράφει ὁ Ἄνρὲ Φονταϊνά — εἶναι τὸ νεώτατον βιβλίον τοῦ Ἀρμάνδου Γκοντοά, ἐνὸς ποιητοῦ πλουσιώτατου καὶ πού μᾶς καταπλήσσει. Ἐπειτα ἐρχεται, γιὰ συνέχεια, ἡ σειρά μὲ τὸν παραπάνω τίτλον, πού μᾶς δείχνει πὼς δὲν ἔμεινε ἀνεπηρέαστος καὶ ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ Μαλλαρμέ.

Καὶ ρωτιέται κανεὶς: πὼς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ὁ νεοφερμένος σχεδὸν στὸ Παρίσι, ἀπόκτησε μιὰ τέτοια κυριαρχία ἀπάνω στοὺς γάλλους ποιητάς; Χωρὶς ἄλλο, γιὰτὶ μέσα στὴν μελέτη καὶ τὴν καλλιέργεια τοῦ Μπωντλαῖρ, μπόρεσε νὰ κατακτήσει τὸν ἑαυτὸν του. Ἐπειτα εἶναι καὶ γιὰτὶ ξέρει μουσικὴ, καὶ τὴν κατέχει μὲ ἴσον ἐνθουσιασμὸ καὶ πείρα. Καὶ ξέρει καλὰ πὼς μουσικὴ καὶ ποίηση εἶναι δύο

χωριστὰ στοιχεῖα τῆς ἴδιας τέχνης, πού ὁμως εἶναι προωρισμένα ἀπ' τὴ φύση νὰ ξανασμιχτοῦν γιὰ νὰ μὴ λυθοῦν ποτέ. Πὼς σὲ κάθε ποίησιν ὑπάρχει μουσικὴ, καὶ ἀντιστρόφως. Ὑπάρχει καὶ πλαστικὴ, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἐνδιαφέρει τὸν ποιητὴ. Αὐτὸς ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ μουσικὴ πιό πολὺ· ἀκόμα πιότερον: ἀναχωρεῖ ἀπ' αὐτὴν, εἶναι ξεχειλισμένος ἀπὸ μουσικὴ, ὅταν ξεκινᾷ γιὰ τὴν ποίησιν καὶ τότε ἡ ποίησίν του εἶναι μιὰ μεταγραφὴ μουσικῆς αἰσθήσεως, ἐν' ἄπλωμα μουσικῆς μέσα στὴν ποίησιν. Ὁ Σοῦμαν καὶ ὁ Μπετχόβεν τὸν εἶχαν μεστώσει.

Τὸ μάκρος τῶν μεγάλων στίχων πού ἀγαπᾷ ὁ ποιητὴς, — δεκατρεῖς, δεκατέσσερες, δεκαπέντε συλλαβές — θυμίζει τὸ ἄπλωμα φράσεων μελωδικῶν, ἀλλ' ὁμως δανεῖζεται τὰ στοιχεῖα τῆς ἐλαστικότητάς του ἀπ' τὸν ρυθμὸ, τὸν καθαρὰ ρηματικὸ, τῆς γαλλικῆς ποίησης.

«Σκοπι» ὑπὸ I. Πουριάλ ντέ Λαντεβέζ.

Ὁ νεαρὸς ποιητὴς τοῦ βιβλίου συγκέντρωσε σὲ λίγους στίχους, ὅ,τι τοῦ προξένησε βαθειὰ συγκίνηση ἀπ' τὴν ὄψη τοῦ κόσμου, ὅ,τι τὸν ἀγγίξεν ὡς τὴν προσωπικὴν ἐσωτικὴν του νόηση. Ἐν' ἀπόσταγμα, καμωμένο μὲ αὐστηρότητα καὶ διαίκριση, μιὰ οὐσία πού ἡ σύστασίς της εἶναι ὑψηλὰ πνευματικὴ. Κανένας φόρτος, καμμιὰ μάταιη φλυαρία. Μὲ τ' ὄνειρον πρὸ πάντων παρόν, ἢ σιωπῆ...

Μὰ ὁ χρόνος πού περνᾷ, γρήγορα ταράζει τὴ νοεῖα καὶ τ' ὄνειρον: βήματα πατοῦν μέσα στὴ νύχτα. Ἡ ζωὴ χτυπᾷ γιὰ νὰ ξαναπάρει τὴν κυριαρχία της, καὶ τ' ὄνειρον, κάθε τόσο, ξεθυμαίνει. Οἱ ὑπέρτατες στιγμὲς εἶναι σπάνιες, καὶ, πάλι, σύντομες: καὶ γιὰ τοῦτο ὁ ποιητὴς βιάζεται νὰ τίς κρυσταλλώσῃ στὸ σταθερὸ καὶ ὡραῖο λαμπύρισμα τῶν ὡραίων του στίχων.

Ἡ ποιητικὴ αἰσθητικὴ λοιπὸν τοῦ Ποριάλ ντέ Λαντεβέζ προσεγγίζει μ' ἐκείνην τοῦ Πόε, τοῦ Μαλλαρμέ, τῶν Μπωντλαϊρικῶν. Καθὼς καὶ ἐκεῖνοι, καὶ αὐτὸς δὲν δίνει ἀπ' τοὺς στοιχησμούς του, παρὰ ὅσους ἀνεβαίνουν πρὸς τὸ ὑπέρτατον, τὸ σχεδὸν θεῖον — δίχως νὰ νοιάζεται νὰ παρουσιάσῃ ἐπὶ σκηνης λεπτομέρειες, ἀσήμαντα περιστατικά.

Ἄλλ' ἴσως μιὰ τέχνη τέτοια νὰ κινδυνεύει πολὺ γρήγορα ν' ἀποξηρανθεῖ, νὰ στεγνώσῃ, εἶναι τόσο κιόλας τελειωμένη, ἀσφαλισμένη, καθαρὴ. Κ' ἴσως ἡ σωτηρία νὰ βρίσκεται σὲ μιὰ ἀνανέωση, πού θὰ γίνῃ μὲ τὴν ἐπιστροφήν σὲ μιὰ ταιριαστὴ πραγματικότητα, χωρὶς βέβαια ὁ ποιητὴς νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τοὺς «Σκοπούς» του, καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸν ὑψηλὸν του καὶ μεταφορικὸν τόνον.

Ποῦ βαδίζει ἡ κριτικὴ;

Τὰ «Nouvelles Littéraires» πού, ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς τὸν κάπως ἀνιαρὸν καὶ πεισματάρικον καθολικισμόν του, φαίνεται ὅτι ἐξελίσσονται σὲ πρώτην γραμμῆς φιλολογικὸν φύλλον, ἀνώτερον ἀπὸ πολλὰ μεγαλόσχημα, πού δὲν θὰ γοητεύουν γιὰ πολὺ ἀκόμα τὸ κοινόν, — ἀρχίζουν ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τοῦς τῆς 15 Ἰουν. μιὰν ἀρκετὰ ἐνδιαφέρουσαν ἐρευνα ἐπάνω στὸ μέλλον τῆς

«Φιλολογικῆς κριτικῆς». Ἡ ἔρευνα γίνεται ἀπὸ τὸν Μωρίς Ρουζώ καὶ αὐτός, πού κάνει τὴν ἐναρξή της, εἶναι ὁ μέγας ποιητὴς Πῶλ Βαλερύ.

«—Ποῦ βαδίζει ἡ κριτικὴ; μὰ ἐλπίζω πὺς βαδίζει πρὸς τὴν καταστροφὴ της», ἀπαντᾷ ὁ Βαλερύ, πνίγοντας τὶς παραδοξότητες τοῦ μέσα σ' ἓνα ὕφος εἰρωνείας. Ἐπειτα προσθέτει: «Ὡς τόσο, αὐτὸ εἶναι κατὰ πολὺ ἀόριστο... Νομίζω πὺς τὸ ζήτημα ἔχει ἐξαντληθῆ ἀπὸ τὴν Κριτικὴ τοῦ Καθαροῦ Λόγου τοῦ Κάντ.» Βρίσκει ὁμως ἐπίσης, ὅτι ἡ νεώτερη κριτικὴ πρέπει νὰ βασισταῖ ἐπάνω στὴν ἐπιστημονικὴ ψυχολογία καὶ πὺς ὅτι σήμερα λέγεται κριτικὴ, εἶναι κατὰ αποκλειστικόν, κατὰ φανταστικόν. Ἐπειτα προσθέτει: «Ἡ κριτικὴ εἶναι ἡ πολιτικὴ τῆς φιλολογίας».

Ἀπὸ τῆ συντομῆ αὐτῆ συζήτηση μπορεῖ κανεὶς νὰ κρίνει καὶ νὰ συμπεράνει ἀρκετὰ γιὰ τὸν Βαλερύ, γιὰ ὅσα ἀφοροῦν ἐπίπεδα καθαρῆς σκέψεως καὶ ἀπλῆς λογικεύσεως.

Προσπερνοῦμε κατόπι τὴν συνέντευξη μὲ τὸν Ἀββᾶ Ἀγρὸ Μπερμόν, πού μιλεῖ μὲ μιάν, ἀκατανόητη γιὰ μᾶς, «σκληρότητα μαζί καὶ τρυφερότητα», γιὰ τὴν Ἀγία Τριάδα, γιὰ τὴν αἰσθητικὴ καὶ «περὶ τινῶν ἄλλων ἀκόμη», καὶ φθάνομεν ἐπὶ τέλος στὸν διαπρεπῆ Πῶλ Σουνταί, τὸν ὁποῖον δὲν μπορεῖ κανεὶς, ὅσο κι' ἂν δὲν τὸν συμμερίζεται στὶς ἀπόψεις του, νὰ μὴ συμπαθήσει ζωηρὰ γιὰ τὴν σοβαρὴ καὶ ἐντιμὴ εὐλικρίνειά του, τὴν σωφροσύνη του καὶ τὴν ἐλάχιστη καὶ καλόπιστη λογικὴ του.

«Ἐγὼ δὲν βρίσκω, λέγει αὐτός, ὅτι ἡ κριτικὴ πηγαίνει καὶ τόσο ἀσχημα. Ποιὸς λέει ὅτι πηγαίνει ἀσχημα; οἱ συγγραφεῖς πού δὲν μένουν εὐχαριστημένοι. Αἶ, μὰ τί τὰ θέλετε! Μποροῦν νὰ ὑπάρχουν τόσο πολλοὶ μεγάλοι στὴν ἴδιαν ἐποχῆ;»

Ἄλλ' ὅχι μόνον στὴν δημιουργία· οὔτε στὴν κριτικὴ ὁ Σουνταί δὲν βλέπει νὰ ὑπάρχουν σήμερα μεγάλοι, τῆς περιοπῆς τοῦ Σαιντ-Μπαιβ ἢ τοῦ Ταίν, πού τὸν θεωρεῖ γιὰ τὸν ἀνώτερο κριτικὸ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Σήμερα βλέπει κριτικὸς ἀπλῶς πολὺ διορατικὸς, πολὺ εὐσυνειδήτους. Βλέπει ἐπίσης καὶ μιὰ κριτικὴ δημαγωγία, πού θηρεύει τὴ δημοτικότητα στοὺς κύκλους τῶν νέων. Ἐξαιρεῖ ὅπωςδήποτε τοὺς «ἐξόχους συναδέλφους» του, τὸν Τίβωνται καὶ τὸν Ζαλού, καθὼς καὶ τὸν Βαντερέμ, πού τοῦ βρίσκει ὀρισμένως κριτικὴν ιδιοφυΐα, μ' ὅλη τὴν παραδοξότητά του.— Στὴ σύγχρονη κριτικὴ ξεχωρίζει ἐν πρώτοις τὸ μερεξονικὸ ρεῦμα, ἐκεῖ ὅπου ἡ κριτικὴ ἀπορροφᾶται σχεδὸν ὀλόκληρη ἀπὸ τὴν διαίσθηση: αὐτὸ ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὸν Ζαλού μεταξὺ τῶν ἄλλων. Ἐπειτα ξεχωρίζει τὸ νοησιοκρατικὸ ρεῦμα, «ὅπου ἔχει τὴν ἀξίωση ὅτι ἀνίκει.» Ὅσον γιὰ τὸν Μπεγγιά, βεβαίως κι' αὐτὸς ἀνίκει στὸ ἴδιο ρεῦμα, ἀλλὰ δυστυχῶς εἶναι ἓνας κάπως πολὺ στεγνὸς ρασιοναλιστής. Ξετροχιάζεται, παραστρατεῖ... Καὶ ὅσον καὶ γιὰ τὸν Τίβωνται, αὐτὸς ἀπέχει ἴσα καὶ ἀπὸ τὰ δύο ρεῦματα... Ἐπὶ τέλος ὁ Σουνταί προσθέτει: «Δὲν μπορεῖ πραγματικῶς νὰ ὑπάρξει κριτικὴ, παρὰ μό-

νον ἂν εἶναι νοησιοκρατικὴ καὶ συνθετικὴ... Ἡ κορυφαία τῶν τεχνῶν εἶναι ἡ φιλοσοφία τῶν τεχνῶν.»

Στὸ τέλος, ὁ Σουνταί στολίζει τὸν κινηματογράφου μὲ λίγα ἀρκετὰ χοντρά λόγια καὶ δὲν τοῦ ἀναγνωρίζει κανένα δικαίωμα ὑπάρξεως μέσα στὴν περιοχὴ τοῦ σοβαροῦ κριτικοῦ. Εἶναι ἄλλως τε ὁ δεδηλωμένος ἐχθρὸς του.

Καὶ ἡ ἔρευνα συνεχίζεται.

Q.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Σάτυρες

Θέατρον Κεντρικόν, θίασος Ἀργυροπούλου:
Curt Goetz, *Θηριοτροφεῖον, 4 ἀσκήσεις*—
R. Lothar, *Ἡ Δημοκρατία διατάζει, τρίπρακτὴ κωμωδία.*

Θέατρον Κυβέλης, Sutton Vane, Στ' ἀνοιχτά, τρίπρακτὴ comédie.

Μερικοὶ πιστεύουν... Πέρα ἀπὸ τὸ Σήμερα πού κλυδωνίζεται, ὀραματίζονται μὲ πεποίθηση ἓνα Αὔριο... Κι' ἀναγκαστικά, ἐπειδὴ βλέπουν μέσ' ἀπὸ τὸ κρῖσμα τῆς πίστεως, σχηματικοῦν αὐτὸ τὸ Αὔριο γιὰ νὰ μποροῦν πιὸ εὐκόλα νὰ τὸ συλλάβουν. Βαθιὰ μέσα τους δὲν μποροῦν ἢ τουλάχιστον νὰ ὑποπτεύονται, ὅτι ἡ ζωὴ δὲν χωρεῖ ποτὲ μέσα στὶς φόρμες πού προσπαθεῖ κανένας λογικὰ νὰ τῆς ἐπιβάλλει, κι' ὅτι τὸ πολυσύνθετο καὶ πολυκύμαντό της θὰ σπάσει τὰ δεσμά γιὰ νὰ παρουσιάσει μιὰ σύνθεση πολὺ πῶς περίπλοκη ἀπὸ κείνη πού νοσταλγοῦν οἱ ἄνθρωποι γιὰ νὰ ἀναπαυθοῦν. Ὅμως οἱ πιστοί, γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν ἓνα μέρος τουλάχιστον ἀπὸ τὰ ἰδανικά του, ἀπορίχνουν τοὺς ἐνδοσιαμούς καὶ τὶς ἀμφιβολίες καὶ προχωροῦν μονοκόμματα πρὸς τὸ σκοπὸ τους.

Οἱ ἄλλοι, πού εἶναι πιθανὸν οἱ περισσότεροι, δὲν ἔχουν τὴ δύναμη, ἢ ὁποῖα μπορεῖ νὰ εἶναι κι' ἀδυναμία, νὰ ξεπεράσουν ὅτι μέσα τους διαστάζει καὶ νὰ βαδίσουν πρὸς τὴν προβληματικὴ ἀλλὰ περήφανη κατάκτηση ἑνὸς κόσμου πού θὰ εἶναι δημιούργημά τους. Δὲν ἔχουν τὴ δύναμη νὰ ἐνθουσιαστοῦν τόσο μὲ τὸ ὄραμά τους ὥστε νὰ δοκιμάσουν νὰ τὸ κάνουν ζωὴ. Σταματοῦν στὴν ἐνατένιση τοῦ Παρόντος καὶ στὴν προσπάθεια νὰ κατανοήσουν, καὶ νὰ ἐκφράσουν τὸν παλμό του, γιὰ νὰ τὸ προεκτείνουν στὶς σφαῖρες τῆς ποίησης.

Τὸ ἔργο τους δὲν εἶναι οὔτε ἀνώτερο, οὔτε κατώτερο, ἀπὸ τὸ ἔργο τῶν πιστῶν· εἶναι διαφορετικόν. Εἶναι ὁμως καλλιτεχνικώτερο. Ὁ προσορισμὸς τῆς Τέχνης δὲν εἶναι νὰ ἐπιηρεάζει κατευθεῖαν τὴ ζωὴ καὶ νὰ προτείνει λύσεις πού τις θεωρεῖ ἄμεσα ἐφαρμοστέες, καὶ νὰ ἀγωνίζεται γι' αὐτὴ τὴν ἐφαρμογὴ τους. Ἡ τέχνη ἀποβλέπει, ἀφοῦ ἀντλήσει γύρω της τὸ ὕλικόν καὶ ἐμπνευστεῖ ἀπ' αὐτό, νὰ τὸ μεταφέρει σ' ἓναν κόσμον ὅπου τὰ πάθη, τὰ αἰσθήματα, τὰ προβλήματα, οἱ πνευματικὲς κι' ἄλλες ἀγωνίες, συνειδητοποιοῦνται, ἀλλ' ὁ ὁποῖος παραμένει αὐτοτελής κι' ἀνεξάρτητος. Οἱ καλλιτέχνες ἀντικαθρεφτίζονται τὴ ζωὴ σ' ἓναν ἰδιορρυθμὸν κα-